

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • DECEMBRIE 2018 • NR.12 (154)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. **Claus Neukirch, șeful Misiunii OSCE în Republica Moldova: „Perspective există întotdeauna - trebuie doar să fim constructivi și optimiști”**
2. **Editorial de Victoria Bucătaru, directoarea executivă APE: „Lațul derapajelor și al... slăbiciunilor politice”**
3. **Dionis Cenușă, expert asociat la „Expert-Grup”: „Integrarea europeană este unul dintre vectorii prin care, cel puțin parțial, actuala guvernare își asigură legitimitatea politică”**
4. **Privire din interior. 20 de livrabile pentru anul 2020: progrese moderate în Republica Moldova**

Importante, pe scurt



Președintele Igor Dodon a mers marți, 25 decembrie, la Tighina, unde s-a întâlnit cu Vadim Krasnoselski, șeful administrației separatiste de la Tiraspol. Potrivit lui Igor Dodon, cei doi au discutat despre rezultatele măsurilor de consolidare a încrederii din ultimii doi ani și s-ar fi înțeles asupra unei noi runde de negocieri în formatul 5+2, într-o perspectivă apropiată. În același timp, în postarea sa de pe Facebook, Igor Dodon a reconfirmat importanța menținerii actualei operațiuni de pacificare, „ca factor de susținere a stabilității și liniștii în Zona de Securitate”: „...în anul curent au fost anumite provocări în această direcție, însă, prin eforturi comune, am reușit să le depășim fără complicații serioase, inclusiv datorită faptului că locuitorii de pe ambele maluri susțin pașii întreprinși pentru consolidarea păcii și a stabilității în țara noastră”.



Comisia Europeană a publicat miercuri, 19 decembrie, cel de-al doilea raport privind Mecanismul de suspendare a regimului de vize cu UE, în care a cerut tranșant Republicii Moldova să întreprindă măsuri imediate în vederea combaterii corupției și spălării banilor, pentru ca moldovenii să poată beneficia în continuare de libera circulație. În speță, Comisia a atenționat Chișinăul referitor la consolidarea controlului la frontieră, aducerea legilor privind reformele fiscale în conformitate cu standardele UE, consolidarea Autorității Naționale de Integritate și implementarea eficientă a sistemului de declarare a averii în privința oficialilor de rang înalt, investigarea fraudei bancare și recuperarea banilor. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a anunțat că „a luat notă” de evaluarea și recomandările Comisiei Europene, că acestea vor fi analizate și încorporate în Calendarul național al îndeplinirii recomandărilor date.



Adunarea Interparlamentară Republica Moldova - Georgia - Ucraina condamnă, într-o rezoluție comună, acțiunile militare agresive ale Rusiei față de Ucraina, în strâmtoarea Kerchi din Marea Azov. Potrivit rezoluției, atacurile militare ale Rusiei reprezintă o încălcare flagrantă a normelor de drept internațional, a principiilor de suveranitate și integritate teritorială. Cele trei țări își reafirmă sprijinul necondiționat față de suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei și solicită guvernului rus să returneze navele și să elibereze imediat militarii ucraineni deținuți ilegal; să asigure circulația transportului internațional prin strâmtoarea Kerchi și în Marea Azov; să înceteze acțiunile agresive și provocatoare pe teritoriile ocupate și anexate, respectând angajamentele internaționale; să-și retragă necondiționat trupele și munițiile și să înceteze destabilizarea situației interne a statelor vecine. Rezoluția îndeamnă comunitatea internațională să ia măsuri împotriva operațiunilor ilegale ale Rusiei în strâmtoarea Kerchi, pentru a preveni escaladarea tensiunilor; iar UE și SUA - să extindă sprijinul politic oferit statelor democratice din Europa de Est.



Colaborarea la frontiera de stat și interacțiunea Ucrainei și a Republicii Moldova în organizațiile internaționale au constituit subiectele-cheie ale convorbirii telefonice pe care Premierul Pavel Filip a avut-o cu Petro Poroshenko. Liderul de la Kiev a mulțumit Chișinăului pentru co-autorarea și susținerea, în cadrul Adunării Generale a ONU din 17 decembrie a.c., a Rezoluției inițiate de Ucraina privind militarizarea Crimeii. Cei doi lideri au făcut un schimb de opinii și pe marginea evoluțiilor din cele două state și din regiune. O atenție aparte a fost acordată reglementării transnistrene, fiind remarcați pașii Guvernului Republicii Moldova în această direcție.

O poveste moldo-germană, cu titlu de bilanț de an



Participanții la Proiectul moldo-german în vizită la Ambasada Republicii Moldova de la Berlin

Sorina Ștefârță

Este sfârșit de ciclu calendaristic și, în cele câteva zile care au mai rămas din 2018, dar și în primele zile din viitorul 2019, ne vom întrece la amintiri despre cum a fost anul care stă să se călătorească. Și vom încerca să facem prognoze pentru bunele

și - inevitabil, din păcate - mai puțin bunele ce ar putea să se întâmple în următoarele 12 luni. Și vom căuta soluții pentru provocările cărora ar trebui să le facă față țara și oamenii ei pentru ca, așa cum ni se promite de ani buni, să atingem mult-răvnita bunăstare și să avem, în sfârșit, o viață normală.

Nu face excepție nici ultima, din acest an, ediție a Buletinului informativ „Sinteze și Dezbateri de politică externă”.

Și anume, vă propunem să aflați cum, din punctul de vedere al lui Claus Neukirch, șeful Misiunii OSCE la Chișinău, ►

► evoluează lucrurile în soluționarea conflictului transnistrean, dar și o analiză-prognoză făcută de analistul politic Dionis Cenușă. Pe lângă această, însă, în calitate de editor, aș vrea să vă propun o poveste despre oameni care creează punți către alți oameni. Este tocmai acea diplomatie populară care, uneori, menține în viață ceea ce mai-mai să omoare politicienii. Așadar...

Republica Moldova și realitățile ei, prin ochii ai 12 tineri jurnaliști germani. Moldova și provocările ei în contextul cooperării cu Germania și cu Uniunea Europeană, prin ochii ai zece tineri jurnaliști moldoveni. Totul - pe platforma <http://www.europe-in-sight.eu/>, lansată la mijloc de decembrie 2018 și care este rezultatul unui proiect de o jumătate de an, realizat de Deutsche Gesellschaft e.V. de la Berlin și Școala de Studii Avansate în Jurnalism (SSAJ) de la Chișinău.

Finanțat de Ministerul Federal de Externe, Proiectul moldo-german „Europa în vizor: rețeaua moldo-germană de jurnaliști pornește online!” a fost conceput drept o modalitate de a reflecta, prin media, cele mai importante aspecte ale politicilor locale de dezvoltare, dar și ale punerii în aplicare a Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. Iar astfel, să stimuleze extinderea cooperării politice și economice în baza Politicii Europene de Vecinătate (PEV).

De facto, proiectul și-a propus să aducă mai aproape tineri jurnaliști din Republica Moldova și din Germania, iar odată cu această -

să creeze o punte în plus și între cele două țări. Pentru că, se știe, întotdeauna este loc pentru o mai bună cunoaștere.

Prima etapă a proiectului a avut loc la Chișinău, în septembrie 2018, când ȘSAJ i-a găzduit pe cei 12 tineri jurnaliști germani, veniți să descopere Republica Moldova. A fost o săptămână intensă, cu întreveneri formale și mai puțin formale, cu vizite la instituții de stat - ministere, Parlament, Ambasada Germaniei -, dar și la posturi TV sau organizații neguvernamentale, la GIZ sau la fundațiile germane prezente aici. Subiectele abordate au fost la fel de diverse: realitățile politice și socio-economice din Republica Moldova, procesul de integrare europeană și relațiile bilaterale cu Germania, alegerile parlamentare din februarie 2019, fenomenul exodului de creiere și cel al migrației - jurnaliștii germani veniseră bine pregătiți la Chișinău...

Vizita de răspuns a moldovenilor la Berlin a avut loc în noiembrie 2018. Din echipa chișinăuiană au făcut parte jurnaliști care deja muncesc în diverse redacții, dar și studenți și absolvenți ai ȘSAJ, pentru care acest proiect a reprezentat o șansă în plus pentru dezvoltarea profesională. Și la Berlin, jurnaliștii au mers la autorități publice și ONG-uri, au aflat care sunt prioritățile Ambasadei Republicii Moldova în Germania, au participat la una dintre cele mai populare emisiuni TV matinale din țară și s-au documentat pentru materialele pe care le-au scris imediat cum au revenit acasă. Printre cele mai frecvente întrebări au fost cele privind combaterea,

de către autoritățile de la Chișinău, a corupției, reforma justiției, dezvoltarea unui stat de drept și a democrației, și promovarea unei prese libere și independente.

Nu în ultimul rând, tinerii jurnaliști s-au axat și pe poveștile umane, rezultate - direct sau indirect - din cooperarea Republicii Moldova cu Germania și cu UE. În opinia lui Sebastian Rösner, coordonatorul german al proiectului, reușita acestuia constă nu doar în produsele media realizate, dar mai ales în conexiunea rezultată între jurnaliștii germani și cei moldoveni. „Ei au comunicat, s-au distrat și s-au ajutat reciproc în identificarea subiectelor și a surselor necesare - de facto, chiar dacă au semnat individual textele, ei au muncit în echipă -, astfel încât putem spune că ne-am atins scopul de a crea o rețea de jurnaliști”, este convins dl Rösner.

Toate produsele media realizate în cadrul proiectului - articole, podcasturi, galerii foto, secvențe video, inserate în interviuri, reportaje și povești de succes - au fost publicate pe site-urile redacțiilor unde muncesc participanții la proiect. Totodată, ele pot fi găsite în corpore, în limba engleză, pe <http://www.europe-in-sight.eu> - platforma realizată în premieră, în Republica Moldova, cu concursul Școlii de Studii Avansate în Jurnalism și care va fi utilizată, pe viitor, de studenții ȘSAJ.

Nu este totul și nu este suficient. Dar este un pas înainte. La mulți și rodnici ani!

Perspective există întotdeauna - trebuie doar să fim constructivi și optimiști

Claus Neukirch, șeful Misiunii OSCE în Republica Moldova

Finalul de an este, tradițional, o perioadă a bilanțurilor. Pentru dl Claus Neukirch, însă, acest final este și un soi de început, și asta pentru că se fac abia câteva luni de când și-a început mandatul de șef al Misiunii OSCE în Republica Moldova. Ce crede el, între acest convențional sfârșit și început de timp, despre evoluțiile survenite în procesul de reglementare a conflictului transnistrean și despre viteza cu care se întâmplă lucrurile în cadrul acestuia? Cât de mari sunt „pașii mici” cu care se apropie cele două maluri de Nistru și care sunt așteptările sale de la viitorul 2019, aflați din interviul ce urmează.

■ **Dle Neukirch, în luna noiembrie s-a împlinit un an de la semnarea la Viena, de către reprezentanții politici ai Chișinăului și Tiraspolului, a celor patru protocoale pe Transnistria. Cum evaluați progresul atins în punerea lor în aplicare?**

■ Înainte de toate trebuie să spun că, prin semnarea acestor protocoale, noi am făcut un pas foarte important. Așa cum am văzut în ultimul an, nu doar că s-au făcut progrese mari, dar chiar s-a lucrat spre implementarea deciziilor luate la Viena, inclusiv decizia privind plăcuțele de înmatriculare a automobilelor din Transnistria. Dar haideți să le luăm pe rând. Și, pentru început, cred că trebuie să apreciem cu toții faptul că situația cu școlile cu predare în grafie latină, datorită



acestui proces, este mult mai stabilă decât a fost înainte. Aici aș spune că protocolul a fost implementat pe deplin. Astăzi, avem o situație clară în aceste școli - ele au contracte de arendă stabile, plătesc tarifele pentru gaze și apă, care sunt la același nivel cu cele din Transnistria, iar pentru circulația liberă a profesorilor și elevilor a fost găsită o soluție foarte pragmatică - în baza buletinelor de identitate. Aceasta înseamnă că avem stabilitate în ceea ce privește școlile date. Desigur, discutăm cu directorii acestor școli, știm că sunt și alte probleme care trebuie soluționate, dar sunt puncte care de fapt nu au fost incluse în protocol. De aceea, trebuie să facem diferența între implementarea protocolului propriu-zis și alte întrebări ce ar mai trebui soluționate - și acolo este încă mult de lucru, dincolo de protocoalele ce au fost semnate.

Și în ceea ce privește accesul agricultorilor la terenurile din Doroțcaia există un progres semnificativ. Peste 90 la sută din terenuri au fost întoarse. Mai rămân probleme cu terenurile ale căror proprietari nu se află în țară sau cele unde nu este clar cine e proprietarul legal. Plus cele peste 100 de hectare care aparțin Primăriei Doroțcaia. Dar cred că și asta poate fi rezolvat. Cert este că, la acest moment, toate întrebările ce fuseseră puse în fața autorităților de peste Nistru au fost rezolvate. Rămâne deschis subiectul restabilirii telefoniei fixe, care în protocol a fost legată cu restabilirea telefoniei mobile. Aici există și interese comerciale, care nu sunt atât de ușor de rezolvat, însă Guvernul Republicii Moldova a făcut un mare efort, un mare pas înainte în acest sens, precum și Parlamentul, prin adoptarea unor amendamente la legislație. Și acum, practic, există o posibilitate de a rezolva această problemă. Ceea ce înseamnă, înainte de toate, reintegrarea comunicațiilor telefonice, respectiv diminuarea tarifelor pentru convorbiri. Nu trebuie să uităm că dincolo de Nistru locuiesc peste 200 de mii de cetățeni ai Republicii Moldova - și sunt rude, prieteni, sunt legături foarte strânse între ambele maluri. De aceea, noi lucrăm acum îndeaproape cu Guvernul spre soluționarea finală în ceea ce privește telecomunicațiile.

Este o deschidere către lume care e în interesul tuturor

■ **Aplicarea apostilei pe documentele de studii eliberate de Universitatea din Tiraspol v-a îndreptățit așteptările?**

■ Și acest protocol funcționează pe deplin - până în prezent, au fost aplicate aproape 200 de apostile, fapt care înseamnă că astăzi studenții de la Tiraspol au posibilitatea de a studia în toate țările, nu doar în Rusia. Este o deschidere către lume pentru oamenii din Transnistria care e în interesul tuturor. Tot o deschidere - dar și o legătură mai strânsă - aduce restabilirea circulației pe podul de la Gura Bâcului-Bâcioc. Este legătura cea mai rapidă și o resimțim noi, cei care mergem frecvent la Tiraspol, dar mai ales cred că o resimt locuitorii de pe cele două maluri. Desigur, noi sperăm să putem repara podul, care să fie deschis pentru TIR-uri de 40 de tone și, astfel, să avem o re-conexiune cu un coridor de transport european. În acest caz, sunt două probleme care trebuie rezolvate - una tehnică, deoarece podul trebuie reparat; a doua ține de securitate, căci nimeni nu vrea să facă reparație la pod și apoi să fie instalat noul terminal vamal. Dar este o problemă ce poate fi rezolvată și la care vom lucra anul viitor.

■ **Cel mai sensibil dintre subiecte a fost cel privind plăcuțele de înmatriculare neutre pentru automobilele de peste Nistru. Mai mulți analiști au calificat această măsură drept una dintre cele mai mari cedări, cu repercusiuni nefaste asupra procesului de soluționare a conflictului. De ce a existat și**

mai există această reacție și cum funcționează regimul dat din punctul Dvs. de vedere?

■ Înainte de toate, cred că întrebarea trebuie adresată tocmai celor care spun că a fost o cedare. Mie îmi este foarte greu să înțeleg unde este cedarea în cauză. Acum, avem o situație când mașinile din Transnistria au o plăcuță cu un număr neutru după design, plus un abțibild cu însemnul MD lipit pe mașină, plus înregistrarea realizată în comun de către autoritățile Republicii Moldova și cele transnistrene. Este o deschidere pentru șoferii transnistreni și spre vest, nu doar spre Rusia. De aceea, ca să fiu sincer, nu înțeleg unde este cedarea; eu consider că, din contra, este un câștig pentru Republica Moldova. Nu cred că, la Chișinău, cineva preferă să vadă automobile cu numere de înmatriculare din Transnistria, cu drapelul transnistrean, în loc de o plăcuță cu un număr neutru; la fel este și pentru transnistreni - ei au văzut sigur acest lucru și a fost și în interesul lor. A fost un succes pentru ambele părți și, înainte de toate, a fost un succes pentru oamenii de pe ambele maluri ale Nistrului.

Astăzi se vede foarte clar că s-au făcut lucruri concrete în 2018

■ **Care au fost principalele subiecte de discuție ale Consiliului miniștrilor de Externe al OSCE, desfășurat recent la Milano și care este relevanța practică, pentru Republica Moldova, a Declarației finale a reuniunii?**

■ Rezultate au fost în mai multe domenii. Aș menționa, de exemplu, adoptarea unei decizii privind

securitatea pentru jurnaliști care a fost semnificativă. Au fost și alte decizii - referitoare la combaterea traficului de ființe umane, mai ales a celui de copii. A fost adoptată și o Strategie pentru Marea Mediterană - poate mai puțin importantă pentru Republica Moldova, dar care contează mult pentru țările mediteraneene, în special, pentru Italia. Eu cred că declarația adoptată privind conflictul transnistrean a fost cea mai importantă pentru Republica Moldova. Asta deja devine o tradiție din 2012 încoace - în fiecare an este reconfirmată poziția OSCE în ceea ce privește finalitatea soluției, bazată pe integritatea teritorială a Republicii Moldova, cu un statut special pentru Transnistria. De asemenea, a fost apreciată munca depusă de ambele părți - Republica Moldova și Transnistria - voința lor politică demonstrată, precum și faptul că au fost făcuți pași mari întru implementarea celor patru protocolare menționate mai devreme. Și cred că este o declarație, care poate servi drept un bun punct de pornire pentru munca pe care o vom face în 2019.

■ **„Tradiția” de care vorbiți este o chestiune destul de relativă. Pe de o parte, ar însemna că rămânem în atenție, pe de altă parte - că nimic nu se schimbă...**

■ Nu aș spune că nimic nu se schimbă. Conținutul declarațiilor s-a schimbat de la an la an. Astăzi se vede foarte clar că s-au făcut lucruri concrete în 2018. Anul trecut era salută semnarea protocoalelor, anul acesta remarcăm că s-a făcut lucru cu adevărat, ceea ce este o mare diferență. Și întotdeauna este mai ușor să semnezi un acord, un protocol,

decât și să-l pui în aplicare... Desigur că ne dorim să ajungem la o declarație care să salute soluționarea finală a conflictului transnistrean, aceasta este direcția în care ar trebui să ne îndreptăm pas cu pas.

■ **Apropo de contextul regional, cum influențează situația din Ucraina vecină procesul de reglementare? Deschide aceasta noi oportunități, dat fiind faptul că interesul Ucrainei pentru securitate a crescut sau dimpotrivă, complică lucrurile? Întreb inclusiv în contextul reuniunii de la Milano, în cadrul căreia Kievul a cerut întărirea sancțiunilor împotriva Rusiei, iar reprezentanții SUA, ai Canadei și ai țărilor UE și-au declarat sprijinul pentru țara vecină...**

■ Am simțit, în discuția asupra Declarației despre procesul de reglementare, inclusiv în comunicarea cu colegii de la Kiev, că Ucraina lucrează foarte intens și constructiv spre soluționarea conflictului transnistrean. Totodată, în aceste discuții, noi nu simțim ca, în vreun fel, conflictele care există pe plan global sau în legătură cu Ucraina au afectat procesul de reglementare transnistreană. Toți mediatorii și observatorii lucrează pentru soluționarea conflictului transnistrean. În acest scop, ei sunt în stare să facă diferența de alte domenii - nu este puțin și cred că acest lucru trebuie apreciat.

Nu văd necesitatea de a discuta, azi, un alt format

■ **Cum apreciați mandatul Președinției italiene a OSCE, a cărui reprezentant special, Franco Frattini, a fost foarte dur criticat pentru luările**

de poziție cel puțin contradictorii vizavi de Republica Moldova? Ce așteptări aveți de la Președinția Slovacă și care sunt, aici, temele pe care se va pune accentul?

■ Noi lucrăm pas cu pas. Drept urmare, am lucrat foarte bine cu Președinția italiană și cred că dl Frattini, ca Reprezentant Special, a avut și un impact decisiv, în special, în cadrul discuțiilor din formatul 5+2, cu privire la adoptarea Protocolului de la Roma. Acum, noi ne vom concentra să lucrăm în continuare cu președinția slovacă. Sper să putem cât mai repede, deja la începutul anului, să mergem în Slovacia împreună cu colegii de la Chișinău și de la Tiraspol, pentru a identifica sau planifica următorii pași.

■ **Că tot ați pomenit de părți... Mai mulți experți consideră că soluția finală, de care vorbiți, nu se va întâmpla atâta timp, cât nu se va recunoaște că de facto negocierile trebuie purtate cu Moscova, nu cu Tiraspolul, care în realitate nu decide nimic și care în general ar trebui exclus din Formatul 5+2...**

■ Cred că formatul 5+2 este unul absolut potrivit pentru discuție căci toți actorii care trebuie să fie implicați sunt implicați direct sau cel puțin indirect, inclusiv Federația Rusă, și nu văd necesitatea de a discuta, azi, un alt format. Ne vom concentra să mergem în această direcție în acest format.

■ **Apropo de direcție... anul 2018 a fost unul în care, sub pretextul exercițiilor militare, trupele transnistrene au tot luat direcția malului drept al Nistrului. Cum**

monitorizați aceste situații și ce faceți pentru a le preveni?

■ Am remarcat îngrijorările care există la Chișinău, la Kiev, în acest sens. Misiunea OSCE are mandatul de a monitoriza situația, inclusiv situația militară și vom continua să o facem. Cred că, pe baza aceasta, noi vom fi foarte atenți anul viitor și vom putea da aprecierile de rigoare.

■ **Ce așteptări aveți de la 2019? Ar putea acesta deveni un an al lansării negocierilor pe subiecte politice cu partea transnistreană?**

■ Evident că noi lucrăm asupra acestor trei coșuri și, dacă ambele părți sunt gata să discute și coșul nr. 3, care conține și întrebările de politică, va fi foarte bine să mergem în direcția aceasta. Suntem gata să facilităm nu doar discuții pe probleme social-economice, dar și politice. Trebuie să vedem, împreună cu colegii din președinția Slovaciei care este pregătirea din Chișinău și Tiraspol, când de lansat, cum de lansat asemenea discuții. Și cu acest prilej, aș avea un mesaj pentru toată lumea - să fim constructivi și optimiști, și să lucrăm mai departe, căci trebuie să mergem mai departe. Perspective există întotdeauna și, când spun asta, îmi amintesc de un caz pe care îmi place să îl aduc drept exemplu. Și anume... în ianuarie 1989, dl Erich Honecker, care pe atunci era secretar general al Partidului Socialist Unit din Germania, afirma că Zidul Berlinei va sta încă 50 sau 100 de ani. Șase luni mai târziu, Zidul s-a prăbușit...

■ **Vă mulțumim pentru interviu și vă dorim un an cât mai prolific!**

Editorial

Lanțul derapajelor și al... slăbiciunilor politice

**Victoria Bucătaru, directoare executivă,
Asociația pentru Politică Externă**

Anul 2018, care se apropie vertiginos de final, a fost marcat de o degradare fără de precedent a relațiilor dintre Chișinău și Bruxelles. Problemele, nu zicem ba, sunt mai multe și au mai dat din când în când de știre, căci viața politică nu este scutită de tulburări, ispite și încercări. Însă motivul principal al actualei stări de fapt este bine cunoscut: numeroasele derapaje antidemocratice, care au pus în pericol și așa fragila bună guvernare din Republica Moldova. În același timp, controversa geopolitică Est-Vest a căpătat o nouă nuanță în 2018, țara noastră fiind prima care a obținut statutul de observator în cadrul Uniunii Eurasiatice.

Așadar, politica externă a Chișinăului nu poate fi caracterizată ca fiind constantă nici la nivel de instituții, nici la cel de declarații. În plus, se observă o lacună majoră de comunicare strategică atât pe interior, cât și în afara țării... Toate aceste evoluții mai mult sau mai puțin recente plasează Republica Moldova în categoria statelor instabile, fapt care cu siguranță va genera o reevaluare, de către partenerii euro-atlantici, a relațiilor de cooperare politico-economice.

Odată cu anularea alegerilor locale din Chișinău, în prealabil considerate libere și corecte de către observatorii internaționali, partenerii euro-atlantici au ridicat mai multe semne de întrebare referitoare la independența justiției, libertatea de exprimare, dar și integritatea instituțiilor publice. La 5 iulie 2018, Parlamentul European a votat Rezoluția referitoare la criza politică din Republica Moldova ca urmare a invalidării alegerilor locale de la Chișinău - un document care, între altele, constată și lipsa de progrese în investigarea fraudei bancare, iar astfel reamintește lanțul derapajelor și al... slăbiciunilor din relațiile dintre Bruxelles și Chișinău.

A mai urmat o serie de alte rezoluții, documente și declarații ce au reconfirmat poziția Uniunii Europene, precum și ferma ei decizie de a nu oferi Republicii Moldova asistența macro-financiară, până la re-angajarea deplină a statului în implementarea Acordului de Asociere. Până atunci, însă... relațiile incerte și chiar tensionate dintre Republica Moldova și partenerii euro-atlantici plasează țara într-o zonă incertă, observându-se o tendință cu un caracter izolaționist...



Politica externă a Republicii Moldova, fără îndoială, are de suferit din cauza acestor involuții interne. Cum se vor răsfrânge viitoarele alegeri parlamentare asupra relațiilor Republicii Moldova cu partenerii de dezvoltare, rămâne să vedem, dar este cert faptul că mesajele transmise de către elitele de guvernare de la Chișinău nu sunt încurajatoare și nici nu prevăd o evoluție favorabilă, bazată pe încredere reciprocă. Menționăm însă că reprezentanții Bruxellesului, dar și cei ai Washingtonului

au accentuat, în nenumărate rânduri și cu diverse ocazii, importanța desfășurării unui proces electoral liber și corect. La fel, ei nu ratează niciun prilej de a menționa că principiile sistemului democratic, buna guvernare, libertatea justiției și cea de expresie trebuie să fie în capul mesei.

Și ar mai fi ceva de neignorat... Rivalitatea dintre instituția Prezidențială, pe de o parte, și Guvern și Parlament, pe de altă parte, deja se face vizibilă și pe plan extern, nu doar intern. Deși, oficial, șeful statului se poziționează ca promotor al unei politici echilibrate între Est și Vest, este suficient să-i urmărim acțiunile ca să ne convingem că vectorul de politică externă, promovat de Președintele Igor Dodon, este unul eminentemente pro-estic. Dodon este cel care a obținut statutul de observator al Republicii Moldova în cadrul Uniunii Eurasiatice, o decizie ce a stârnit controverse la Chișinău, dar și confuzie în cercurile internaționale. În plus, în doi ani de mandat, Igor Dodon nu a avut nicio întrevvedere cu omologul său de la București, Klaus Iohannis, dar nici cu cel de la Kiev, Petro Poroșenko. Este un semnal clar de dezacord față de poziționarea Guvernului în materie de politică regională, dar și un rateu pentru pretinsul echilibru politic al lui Dodon.

Un progres al politicii externe moldovenești din anul care se încheie ar putea fi considerată includerea pe agenda ONU a subiectului retragerii contingentului militar rus de pe teritoriul regiunii transnistrene. Rezoluția Adunării Generale ONU din iunie 2018, dar și menționarea acestui subiect în declarația finală a Summitului NATO din iulie a.c., reconfirmă susținerea politică a partenerilor euro-atlantici în privința soluționării dilemei transnistrene. Cu toate acestea, întrebarea de bază rezidă în pașii practici ce pot fi întreprinși pentru retragerea trupelor ruse și a munițiilor, și în reconceptualizarea formatului de negocieri 5+2, unde Rusia deține statutul de mediator și a misiunii de pacificare. Aici însă este nevoie de dorință și de voință politică - la Chișinău, dar și în SUA sau EU.

„Integrarea europeană este unul dintre vectorii prin care, cel puțin parțial, actuala guvernare își asigură legitimitatea politică”

Dionis Cenușă, expert asociat la „Expert-Grup”

Așa cum se și anunța în decembrie trecut, anul 2018 nu a fost deloc liniștit. Am avut alegeri locale anticipate pentru Chișinău - pe care într-un final s-a dovedit că nu le-am prea avut, scrutinul fiind anulat de instanța de judecată; am tot ghicit când va decide actualul Parlament să dea dezlegare la campania electorală pentru Legislativul viitor; și, capac la toate, am reușit să coborâm la un nivel fără de precedent relația cu Uniunea Europeană. Unde ne aflăm în prezent și care sunt scenariile pentru următorul ciclu politic în Republica Moldova? Despre aceasta am discutat cu Dionis Cenușă, expert asociat la „Expert-Grup”, autor al unei rubrici permanente la Agenția de presă Info-Prim Neo și doctorand la Universitatea Justus-Liebig din Gießen, Germania.

Ilan Șor doar a „sistematizat” ceea ce au făcut predecesorii săi

■ **Domnule Cenușă, acum o săptămână a fost anunțată lansarea primului, în Republica Moldova post-sovietică, colhoz. S-a întâmplat la Jora de Mijloc - localitate condusă, din vara trecută, de către vicepreședinta Partidului „Șor” și pe care mulți analiști o văd ca pe un poligon de experimente electorale. Ce este asta de fapt? O scenă din teatrul absurdului politic, un truc sau...?**

■ **Aș fi pus mâna în foc că este o acțiune a socialiștilor, după model belarus. Dar iată că aș fi greșit!.. Tot ce pot spune pe moment este că Ilan Șor dă dovadă de consecvență, lansând în continuare**



acțiuni dedicate unui grup social foarte bine definit - și aici mă refer la persoanele în vârstă, înainte de toate. Aceste acțiuni sunt țintite pe cetățenii cei mai nostalgici față de trecutul sovietic. Dar evident că ținta majoră și a acestui prim colhoz moldovenesc, și a magazinelor sociale, cu care a împânzit întreaga republică, este scrutinul parlamentar din 24 februarie 2019. Nu cred că va obține majoritatea în Legislativ, dar nu încapă îndoială că Ilan Șor va avea de spus un cuvânt important la formarea viitorului guvern.

■ **Cum se explică acest fenomen?**

■ El înțelege bine care sunt vulnerabilitățile societății moldovenești și care sunt categoriile sociale mai sensibile la mesajele populiste focusate pe probleme de supraviețuire - și profită de asta. Vorbim de un segment care nu poate emigra pe termen scurt sau lung, de un segment care depinde foarte mult de bugetul public și care

dintotdeauna a fost, să-i zic, destul de „comercializat” printre politicieni. Ilan Șor nu a făcut decât să aducă la un nivel calitativ nou tot ceea ce au exersat anterior predecesorii lui. A modernizat metodele primitive folosite acum 15-20 de ani, când aceluiași oameni li se dădea o pereche de galoși și un kilogram de orez în loc de salariu sau în schimbul votului. Profitând de resursele pe care le are, el a sistematizat și a creat un fel de mecanism, căci vorbim de mai multe acțiuni deja, care generează o sinergie ce poate fi periculoasă, în condițiile când Republica Moldova nu iese din statutul de țară săracă și, mai nou, capturată.

■ **Rezultă că nu am progresat deloc, în materie de cultură politică, în acești 27 de ani de când există Republica Moldova?**

■ O asemenea abordare reflectă doar o jumătate din realitate. Pentru că există, totuși, o Moldovă care s-a schimbat - și mă refer mai ales la cei care se află în afara țării. Problema este că, pentru foarte mulți dintre cei rămași acasă, sărăcia în care se zbat reprezintă piedica majoră ce nu le permite să facă un salt calitativ și să se regăsească într-o altă clasă politică, promoție a unor principii și valori autentice. Din acest punct de vedere, cred că Partidul Democrat împreună cu socialiștii au schimbat Codul Electoral, creând circumscripții, inclusiv pentru a diminua rolul diasporei în viitorul scrutin. Tocmai pentru că diaspora a făcut, în majoritate, acest salt calitativ, respectiv nu mai reprezintă bazinul lor electoral.

Cu cât e mai lungă „epoca de gheață”, cu atât mai mari sunt costurile

■ În contextul viitoarelor alegeri, dar și al posibilei fraudări a votului, presa a semnalat deja numeroase acțiuni de „corupere pre-electorală” - de la donații generoase din surse obscure până la concerte în care artiștii cântă, chipurile, gratis. Și atunci, ce șanse avem să răspundem așteptărilor UE, SUA ș.a., care ne tot spune că scrutinul din februarie va fi un test al democrației pentru noi?

■ Vreau să nu uităm un lucru: de fiecare dată când vorbește despre derapaje sau despre calitatea democrației și a guvernantei într-o țară, UE adaugă și faptul că va respecta alegerea făcută de populație. Deci, chiar dacă se va considera - fie de către Opoziție, fie de către observatorii internaționali - că în acest scrutin s-a recurs excesiv la metode de corupție, UE, SUA și alți parteneri vor începe totuși discuția cu oricare dintre guvernările ce vor fi constituite. Drept exemplu recent servesc ultimele alegeri prezidențiale din Georgia, unde s-a mers pe un scenariu ingenios legat de sistemul bancar. Un scenariu calificat drept coruptibil de către observatori, dar la care UE nu a venit cu o declarație dură. Așadar, rezultatele scrutinului pot fi criticate până la un anumit moment, după care UE va trebui să coopereze cu cei care vor fi aleși. Acest lucru pare să fie foarte bine însoțit de Partidul Democrat, care acum își aruncă toate forțele pentru a câștiga scrutinul ori, cel puțin, pentru a-și asigura un număr confortabil de „alți” deputați, pe care ulterior să îi poată atrage în coaliția de guvernare, pentru a instala guvernul etc. Cei mai vulnerabili în acest sens vor fi deputații lui Șor și cei din rândul PSRM.

■ În ce măsură este reală anularea scrutinului după scenariul „municipal” din vara trecută? Căci e de ajuns să-l anulezi în jumătate din circumscripții...

■ Politica moldovenească este imprevizibilă și ultimii doi ani au demonstrat cu prisosință acest lucru. Nu exclud că PDM va face calculele necesare și în funcție de asta va decide dacă este nevoie de anularea votului. Însă ultimele schimbări de la Curtea Constituțională sau Curtea de Conturi vorbesc mai curând despre intenția lor de a limita numărul pozițiilor ce ar putea fi negociate politic într-o eventuală coaliție de guvernare. Așadar, este puțin probabil să-și dorească o nouă invalidare a scrutinului - au văzut care sunt consecințele și nu cred că ar vrea să rămână în izolare. Dovadă și interviul cu vicepremierul Iurie Leancă, din Buletinul precedent, în care el vorbește despre efortul guvernării de a relansa dialogul cu UE. Ei au nevoie de UE, euro-integrarea este unul din vectorii prin care ei își asigură, dacă nu integral, atunci măcar parțial, legitimitatea politică.

■ Și totuși, au ignorat cu destul de mult succes Europa în acest an...

■ Ei au ignorat-o începând cu primăvara lui 2017, de fapt. Dar această perioadă de ignorare are costuri și ele cresc proporțional cu durata „epocii glaciare”. Cred că s-au acumulat suficiente costuri pentru a nu mai continua această comunicare la un nivel foarte jos cu UE. O UE care lucrează asupra unui nou buget pentru viitorii șapte ani, o UE care trebuie să digere efectele post-Brexit și să-și revadă relațiile cu țările din vecinătate. Sunt procese mult mai complexe decât politicul moldovenesc și pe care politicul moldovenesc ar trebui să le ia în calcul.

Suntem percepuți ca un anti-model și un generator de riscuri

■ În ultimele luni și săptămâni ați participat la mai multe evenimente la nivel regional și european. Care e atmosfera per ansamblu, dar și raportat la noi?

■ Spre nefericirea noastră, numele Republicii Moldova este permanent pe buzele oficialilor europeni și ale experților din regiune - mai mereu în context negativ, în calitate de anti-model. Și este păcat, pentru că am fost și „poveste de succes” cândva... Acum însă, suntem un exemplu ce alarmează cercurile de experți, pe motiv că ar putea fi preluat de către țările din regiune. În plus, suntem văzuți ca un generator de riscuri și ca o pârgie de revenire a influenței Rusiei în regiune.

■ De fapt, Chișinăul insistă că luptă cu influența rusească, printre „bătăliile” de ultimă oră numărându-se scandalul „Open Dialogue”, în care mulți văd o încercare trivială de a scoate Opoziția moldovenească din cursa electorală...

■ Este un dosar parcă amuzant, dar extrem de sensibil, din categoria celor 30 de mii de sirieni din campania prezidențială, din 2016. Cred că mai curând scopul este hărțuirea Opoziției și discreditarea ei în raport cu propriii ei votanți, dar și în raport cu lumea exterioară, unde ea este activă și se bucură de credibilitate. Deci, două obiective atinse printr-o singură lovitură. Plus o găselniță pentru a crea probleme acestui bloc electoral care oricum va fi în viitorul Parlament.

■ Apropo de asta, cât de bună a fost ideea de a crea Blocul electoral ACUM?

■ Faptul că, în politică, principiile matematice nu întotdeauna funcționează este bine cunoscut. Oricum, însă, e o modalitate mai bună de a eficientiza resursele - în situația în care, comparativ cu alți subiecți electorali, nu dispun de mulți bani -; de a se face vizibili - atunci când au acces limitat la mass-media cu acoperire națională; și de a ajunge în teritoriu - unde nu sunt, toți, suficient de prezenți. O Opoziție fărâmițată este o țintă mai ușoară pentru o guvernare ce a monopolizat cam totul la nivel instituțional, administrativ și financiar. O Opoziție unită are o singură voce și pe interior, și pe exterior. Problema pe care o văd eu în prezent ține de liderul acestui bloc, care pare să fie cel puțin... doi. Iar subiectul cred că va perpetuat și în viitorul Parlament, când și Opoziția va împărți niște fotolii.

■ **Și încă un apropo: ce se ascunde în spatele avalanșei de partide unioniste?**

■ Din moment ce crește numărul moldovenilor dezamăgiți de statul Republica Moldova și instituțiile lui, numărul celor care doresc să fie conectați la sistemul social de peste Prut și văd o izbândă în reunirea cu România, este firesc să apară și partide politice care să exploateze electoral aceste năzuințe. La ele se adaugă și forțe politice din România, care încearcă să obțină aici voturi uneori cruciale.

■ **Și în această campanie, vom rămâne în capcana geopolitică**

■ **Ce mesaje noi ar putea fi lansate în această campanie, inclusiv pe dimensiunea politicii externe?**

■ Înclin să cred că în Republica Moldova politicul este destul de limitat în ceea

ce privește lansarea unor subiecte noi, inclusiv și mai ales în materie de politică externă. Și aceasta se întâmplă din cauza capcanei geopolitice în care ne aflăm, volens-nolens, de ani de zile. De aceea, nu cred că vom vedea și auzi nimic nou. Bunăoară, nu cred că cineva va discuta despre aderarea la NATO - cel puțin, nu va fi preluat ca un mesaj central, deoarece în opinia publică mai există rezistența față de acest subiect. În același timp, va persista la sigur ideea relației strategice cu Rusia - socialiștii nu vor ceda discursul pro-rusesc, pe care l-au preluat de la comuniști, l-au exploatat intens și l-au monopolizat de facto în ultimii patru ani. De cealaltă parte, probabil că Blocul ACUM va vorbi mai mult despre UE, și nu doar din perspectiva penalităților pe care Bruxellesul trebuie să le aplice Puterii de la Chișinău, dar și focusându-se pe importanța reformelor în context de euro-integrare și Acord de Asociere. Evident că și PD va vorbi despre UE, doar că el va duce după sine trena unei guvernări care mai mult a deteriorat această relație.

■ **Parteneriatul Estic va marca cea de-a zecea aniversare în 2019, iar cele șase țări care erau la start au rămas, de facto, trei. Am reușit noi să valorificăm ceea ce ni s-a oferit ori vom rămâne o simplă - dar eșuată - poveste de succes?**

■ Parteneriatul Estic a fost, de la bun început, o modalitate și un instrument de a complementa ceea ce se făcea deja pe relația bilaterală cu Uniunea Europeană. Au fost proiecte adiționale la acorduri și programe deja agreate cu Bruxellesul. Tocmai de aceea, eu văd Parteneriatul Estic ca pe o dimensiune importantă în contextul re poziționării Republicii Moldova în regiune, dar și în cel al afirmării unui brand de țară. Căci, se produce o tranziție de la țară post-sovietică la cea de stat membru al Parteneriatului Estic. Aceasta a schimbat și continuă să schimbe și perspectiva

economică. Investițiile vor veni mult mai ușor într-o țară ce are un dialog intens cu UE, decât în alte țări care, de asemenea fiind post-sovietice, nu au această dimensiune a dialogului cu Uniunea Europeană. Este o platformă pe care guvernele inteligente știu cum să o valorifice. Și regretul meu este că, deseori, acest trio - Chișinău, Kiev, Tbilisi - nu a reușit să aibă o voce comună.

■ **Nu au vrut sau nu au putut?**

■ Să zicem că provocările au fost mult prea diferite, plus că între ele a existat și mai există o competiție neoficială pentru atenția UE. Kievul, de aproape cinci ani, este antrenat într-un război direct cu Rusia. Cei de la Tbilisi s-au focusat pe menținerea unor reforme sistemice importante, legate de calitatea guvernării, pe care le-au realizat anterior. Rămas cumva singur, Chișinăul nu a reușit să fie prea convingător. Și UE a mers pe dialoguri bilaterale. Dar, trecând de aspectul strict politic, Parteneriatul Estic a fost gândit și ca să creeze rețele - la nivel de guverne și autorități locale, de oameni și societate civilă. Și însuși faptul că în prezent există deja proiecte care unesc câteva țări - fie în domeniul energetic, fie în cel al mobilității oamenilor - este un mare plus, de care beneficiem cu toții. Viitorul Parteneriatului Estic depinde și de finanțarea de care vom beneficia. Căci nu doar noi mizăm pe sprijinul european... Iar capacitatea celor trei țări, inclusiv Republica Moldova, de a absorbi asistența UE va depinde extrem de mult de calitatea politicului. Și nu ne putem aștepta la prea multe beneficii atâta timp cât suntem asociați cu fenomenul statului capturat și oligarhizarea Puterii.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefăruță

Privire din interior

20 de livrabile pentru anul 2020: progrese moderate în Republica Moldova

Progrese moderate în domeniul economic, datorită unei creșteri substanțiale a exporturilor spre UE, precum și în consolidarea instituțiilor democratice și a bunei guvernări, cea mai vulnerabilă rămânând reforma justiției. Mass-media afectate de concentrarea proprietăților, cartelurile de pe piața de publicitate, propaganda externă și dezinformarea internă, și un spațiu de cooperare tot mai mic între autorități și societatea civilă. Sunt doar câteva dintre concluziile Raportului de evaluare a prestației Republicii Moldova în Parteneriatul Estic (PaE) - 20 de Livrabile pentru 2020, un instrument adițional ce are scopul de a promova realizarea unor priorități-cheie ale țărilor-membre și atingerea unor rezultate tangibile către anul 2020. Pentru aceasta, Comisia Europeană a identificat cinci domenii prioritare: **Subiecte intersectoriale; Dezvoltare economică și oportunități de piață; Instituții consolidate și bună guvernare; Conectivitate, eficiență energetică, mediu și schimbări climatice; Mobilitate și contacte interumane.** Pe lângă starea de fapt descrisă, Raportul - elaborat de Iulian Groza și Iulian Rusu, experți ai Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) de la Chișinău - conține și un set de priorități pentru anul 2019. Vă propunem, în continuare, un rezumat al Raportului. **Iar versiunea integrală poate fi găsită la**

Iulian Groza și Iulian Rusu

anului-2018-20-de-livrabile-pae-ca-CC-%86tre-anul-2020.

Livrabile intersectoriale. Acțiunile stabilite pentru domeniile intersectoriale au înregistrat, în general, performanța „în curs de implementare conform orarului”, în ceea ce ține de egalitatea între femei și bărbați și non-discriminare, precum și de pluralismul și independența mass-media. Schimbul structural cu societatea civilă a înregistrat, totuși, doar progrese moderate. Deși ar putea fi constatată o schimbare importantă în ceea ce ține de sprijinul oferit societății civile pentru ca această să devină mai rezilientă, comunicarea cu instituțiile publice a fost, câteodată, dificilă. Inițiativele de restricționare sau de control al activităților reprezentanților societății civile, inclusiv prin intermediul inițiativelor legislative de ultim moment, doar au înrăutățit relațiile între instituțiile publice și reprezentanții societății civile.

Priorități-cheie pentru următorii doi ani:

- Adoptarea unei noi legi privind organizațiile necomerciale și implementarea efectivă în Republica Moldova a programelor UE privind susținerea OSC, preponderent a celor locale și de bază;
- Implementarea măsurilor de sporire efectivă a participării femeilor în viața publică, prevenirea violenței în familie și sporirea activității Consiliului pentru Egalitate;
- Redresarea efectivă a situației ce ține de concentrarea proprietăților în mass-media și de formarea cartelurilor pe piața de publicitate, precum și instituirea mecanismului de avertizare timpurie și de filtrare pentru a aborda problema dezinformării din surse atât interne, cât și externe.

Dezvoltarea economică și oportunitățile pieței. Acțiunile pentru sprijinirea IMM-urilor și a comerțului, precum și

pentru punerea în aplicare a ZLSAC, au fost evaluate ca fiind „în curs de implementare conform orarului”. Livrabilele-cheie în cele două sectoare de intervenție sunt un număr sporit de IMM-uri care beneficiază de finanțare și de programe de consolidare a capacităților pentru a-și impulsiona oportunitățile de afaceri, precum și cifrele de afaceri promițătoare ale țării în general (în 2018, aproape 70% din exporturile moldovenești au fost direcționate către UE), cu noi capitole de export (industria automotive).

Acțiunile ce țin de accesul la finanțare și de crearea locurilor de muncă la nivel local și regional au înregistrat un „progres moderat”. Accesul la finanțare rămâne insuficient de vibrant, în special, în ceea ce ține de start-upuri și IMM-uri, deși au fost întreprinse măsuri atât pentru a „curăța” sistemul bancar după 2016, cu BERD în calitate de acționar important în două dintre cele trei bănci comerciale aflate sub „supravegherea specială” a Băncii Naționale, cât și prin apariția pe piață a unei noi bănci participante din România (Banca „Transilvania”). ISD nu au atins, deocamdată, cifra-record de 200 de milioane USD, înregistrată în 2014, în pofida faptului că în perioada 2016-2018 au fost realizate mai multe măsuri politice și practice pentru a îmbunătăți climatul de afaceri în Republica Moldova.

Crearea locurilor de muncă la nivel local și regional nu a înregistrat o dinamică suficientă. Aceste rezultate sunt posibile cu condiția existenței unor autorități publice locale puternice, care însă se confruntă, în prezent, cu o fragmentare excesivă, un număr scăzut de locuitori și cu un nivel foarte mic de resurse proprii și de capacități locale. Productivitatea locurilor de muncă ce au fost create poate fi sporită prin specializarea inteligentă care, până acum, nu a avut loc. La nivel

local, producerea este deținută, în cea mai mare parte, de antreprenorii mari, care creează produse puțin competitive, preponderent materie primă, și nu mărfuri finite pentru consum.

Priorități-cheie pentru următorii doi ani:

- Finanțarea alternativă, sub formă de capital de risc și multifinanțarea trebuie deblocate pentru IMM-uri, prin intermediul elaborării de politici și instrumente de implementare. Atragerea capitalului de la cetățenii moldoveni stabiliți peste hotare ar putea, în continuare, spori oportunitățile de finanțare;
- Promovarea creditării în valută locală, cu condiția ca Banca Națională să asigure stabilitatea potrivită a leului, iar Guvernul - să evite șocurile valutare, având în vedere cheltuielile excesive și deficitul bugetar sporit;
- Promovarea reformei teritorial-administrative, pentru a consolida capacitățile autorităților publice locale de implementare a politicilor menite să contribuie la crearea locurilor de muncă, specializarea inteligentă, utilizarea efectivă a infrastructurii și a resurselor disponibile;
- Schimbarea accentelor în cheltuielile publice pentru dezvoltarea rurală și agricolă, pentru a sprijini modelele de afaceri inovaționale și cu venituri mari în rândul IMM-urilor și al start-up-urilor;
- Promovarea integrării piețelor digitale prin semnătura electronică transfrontalieră, e-Vamă, e-Logistică, e-Sănătate și promovarea în continuare a eliminării tarifelor de roaming și a armonizării apelurilor internaționale;
- Abordarea dezechilibrului între abilitățile educaționale și nevoile pieței, după părerea mediului de afaceri, prin efectuarea unei evaluări structurate a abilităților solicitate și

prin asigurarea în continuare a unei legături cu sectorul public (Ministerul Educației, Culturii și Cercetării) pentru a ajusta și îmbunătăți curricula în școli și universități;

- Dezvoltarea unor instrumente statistice avansate pentru măsurarea impactului IMM-urilor asupra exportului (locuri de muncă, cotă, valoare, tipuri de produse, sectoare ale economiei, aplicarea inovațiilor și cercetării) în contextul implementării ZLSAC.

Consolidarea instituțiilor și a bunei guvernări. Implementarea reformelor judiciare-cheie, precum și a mecanismelor de asigurare a supremației legii și de combatere a corupției, au înregistrat un „progres moderat”. Așadar, aceste două sectoare cruciale în sensul de a garanta atractivitatea pentru mediul de afaceri și corectitudinea pentru cetățeni, suferă de rezultate insuficiente. La nivel de politici au fost întreprinse acțiuni pentru a îmbunătăți procesul de auto-management al organelor judecătorești și cele ale procuraturii. Procesul de numire a judecătorilor și procurorilor rămâne însă îndoielnic în ceea ce privește promovarea corectă, în bază de merite. Evaluările alternative demonstrează că, uneori, procesul de numire a judecătorilor și procurorilor nu se bazează pe meritocrație și, în plus, continuă să existe inconsecvențe legate de modul în care sunt apreciate rezultatele candidaților. În definitiv, anchetele inițiate împotriva judecătorilor și procurorilor, inclusiv a celor implicați în fraudă bancară de rezonanță și în cazurile de „laundromat rusesc”, rămân neîncheiate.

Cadrul instituțional care asigură supremația legii și combaterea corupției a înregistrat progrese importante odată cu crearea Autorității Naționale de Integritate (ANI), a Procuraturii Anticorupție (PAC), a Agenției de recuperare a bunurilor

infracționale (ARBI) și a Unității de Informații Financiare (UIF), precum și cu adoptarea legislației importante privind combaterea spălării banilor și recuperarea bunurilor infracționale. La nivel de implementare însă pot fi, în continuare, identificate constrângeri semnificative. ANI și-a început activitatea de abia în 2018 și analiza declarațiilor privind averea și conflictul de interese se limitează, în cea mai mare parte, la sancționarea consilierilor de nivel local și raional. Oficialitățile publice de nivel înalt nu au fost supuse analizelor și anchetelor detaliate ale bunurilor.

Realizarea reformei administrației publice și acțiunile de securitate au obținut evaluarea „în curs de implementare conform orarului”. Pentru a aborda reforma administrației publice au fost întreprinse acțiuni politice și practice. Separarea formulării și evaluării politicii de implementare și folosirea mai eficientă a resurselor publice pentru a promova politicile publice a constituit esența reformei administrației publice în 2017. Excluderea situațiilor evidente de conflict de interese prin transferul funcțiilor de implementare către Agențiile și Inspectoratele subordonate este în curs de realizare, fiind necesare unele acțiuni adiționale pentru a transfera funcțiile de management de la ministere. Integrarea prestării serviciilor publice a fost realizată prin crearea Agenției Servicii Publice (ASP), care a deschis centre multifuncționale în subdiviziunile de nivelul doi ale administrației publice.

Sectorul de securitate a înregistrat un nivel sporit de colaborare cu agențiile specializate ale UE. Au fost înregistrate cazuri practice de colaborare cu omologii din UE și din statele membre ale UE în vederea luptei cu criminalitatea organizată și cu spălarea banilor. Amenințările hibrid au fost abordate prin

intermediul programelor de colaborare cu țările Uniunii Europene și cele membre PaE.

Priorități-cheie pentru următorii doi ani:

- Asigurarea pe deplin cu capacități PAC, ARBI, UIF pentru a investiga eficient cazurile rezonante de corupție și de spălare a banilor, și a dezvolta instrumentele interne pentru a gestiona activele înghețate;
- Negocierea și punerea în aplicare a acordurilor internaționale, în principal, cu țările UE și ale PaE, pentru a face schimb de informații privind identificarea activelor și înghețarea lor, pentru a efectua anchete comune pe seama dosarelor de rezonanță, inclusiv cele de interes imediat pentru comunitate (frauda bancară și „laundromatul rusesc”);
- Clarificarea procesului de numire și promovare a judecătorilor în baza legislației nou-adoptate privind promovarea judecătorilor, pentru a asigura numiri în bază de merite și transparente;
- Implementarea reformei teritorial-administrative, ajustarea prestării serviciilor publice în colaborare cu autoritățile publice locale nou-create și cu ASP, prin intermediul abordării conceptului de front/back office, pentru a aduce serviciile mai aproape de cetățeni;
- Asigurarea urmării eficiente a hotărârilor Curții de Conturi, inclusiv demararea unor acțiuni penale și administrative;
- Finalizarea reformei activității polițienești bazată pe inteligență și crearea unui sistem unificat de analiză a infracționalității;
- Elaborarea unui mecanism permanent de Evaluare a Riscului de Securitate și a unui sistem eficient de avertizare timpurie a amenințărilor la adresa securității.

Conectivitatea, eficiența energetică, mediul. Extinderea rețelelor esențiale TEN-T, alimentarea cu energie electrică, eficiența energetică și mediul - toate au fost evaluate ca fiind „în curs de implementare conform orarului”. Au fost întreprinse acțiuni în toate patru sub-domeniile prioritare, cu implicații importante în anii următori. Sectorul de conectivitate a asigurat progres în conectarea cu TEN-T, recent în România fiind luată decizia de a construi o nouă autostradă A8, care va conecta Republica Moldova la rețeaua UE de autostrăzi. Proiecte de investiții în infrastructură au fost negociate și inițiate cu Banca Mondială. Din 2012, Republica Moldova este parte a Spațiului aerian comun.

Republica Moldova a transpus cea mai mare parte din Pachetul III al legislației energetice. Conexiunea de gaze dintre Republica Moldova și Ucraina a fost aprobată; la fel, a fost inițiată activitatea asupra interconexiunii Ungheni-Chișinău și au fost atrase investiții românești în sectorul de alimentare cu gaze. Interconexiuni de energie electrică au fost inițiate atât cu România, cât și cu Ucraina, termenul estimat de realizare a proiectelor fiind anul 2020. La fel, Republica Moldova și-a asumat reducerea emisiilor de CO₂ și a aprobat legislația națională și documentele de planificare strategică pentru a promova energia regenerabilă și a spori eficiența de utilizare a resurselor energetice.

A fost adoptată legislația sectorială pentru a promova înverzirea afacerilor - înainte de toate, a IMM-urilor. A fost promovată și legislația specifică pentru a interzice exportul de cherestea. Siturile „Emerald Network” au crescut, în Republica Moldova, cu o unitate (de la 36 la 37) din 2016 până în 2017.

Priorități-cheie pentru următorii doi ani:

- Implementarea conceptului Căilor

ferate de restructurare și transpunere deplină a legislației UE privind transportul, în baza AA;

- Finalizarea, către anul 2020, a interconexiunii cu România și Ucraina privind alimentarea cu gaze și energie electrică, inclusiv conducta de gaze până la Chișinău;
- Asigurarea transpunerii și a implementării corespunzătoare a Pachetului III al legislației energetice;
- Sprijinirea mai multor autorități publice în implementarea Planurilor de Acțiuni privind Energia Sustenabilă și Clima;
- Colectarea datelor dezagregate privind emisiile de gaze cu efect de seră și crearea Registrului național al emisiilor și al transferului poluanților;
- Susținerea implementării Programului de sprijin pentru promovarea economiei verzi pentru IMM-uri;
- Promovarea noului Cod Forestier și aplicarea efectivă a legislației care sancționează defrișările ilegale și exportul de cherestea.

Mobilitatea și contactele interumane.

După o perioadă de peste patru ani de regim liberalizat de vize cu Uniunea Europeană, Republica Moldova a înregistrat rate nesemnificative de îngrădire a accesului în spațiul vizat - 0,3% de refuzuri și 0,5% de șederi ilegale. UE a evaluat

progresul dialogului privind regimul liberalizat de vize ca fiind „în curs de implementare conform orarului”. Cu toate acestea, a subliniat importanța implementării legislației privind combaterea corupției și a spălării banilor. Colaborarea cu agențiile UE a fost fructuoasă și au fost realizate peste 100 de proiecte privind parteneriatul de mobilitate cu UE.

Educația duală și EFP au fost sprijinite de UE și GIZ. Din 2015, în mediul de afaceri din Republica Moldova este implementat conceptul de formare duală, în baza practicii germane. În 2018, Guvernul a instituționalizat formarea profesională tehnică duală. Totuși, ratele de șomaj în rândul tinerilor rămân înalte. Republica Moldova este parte a Rețelei Europa Creativă (CEN) din 2015, însă nu a folosit prea multe resurse ca să beneficieze de calitatea sa de membră. Participarea moderată a cercetătorilor moldoveni a fost constatată în cadrul Acțiunilor Marie Skłodowska-Curie (MSCA).

Participarea Universităților și a institutelor de cercetare din Republica Moldova în inițiative de cercetare și inovații ale UE a fost moderată, deși țara noastră a devenit primul, dintre statele PaE, membru asociat cu drepturi depline al Programului UE Orizont 2020. În 2018, organizațiile din Republica Moldova au

participat în 48 de proiecte Orizont 2020. Rețeaua Națională pentru Cercetare și Educație din Republica Moldova a fost conectată în 2018 la harta de conectivitate GEANT. În octombrie 2018, Chișinăul a găzduit cea de-a treia Conferință a PaE privind E-infrastructura EaPEC 2018.

Priorități-cheie pentru următorii doi ani:

- Implementarea eficientă a standardelor de referință PALV de combatere a corupției și spălării banilor;
- Implementarea punctelor comune de control la frontieră cu România și Ucraina;
- Măsurarea impactului măsurilor EFP, promovate în Republica Moldova, precum și internaționalizarea universităților din țara noastră;
- Asigurarea unui grad mai mare de implicare în activitățile sprijinite în cadrul CEN și MSCA;
- Adoptarea și implementarea Foii de Parcurs privind integrarea Republicii Moldova în Spațiul European de Cercetare pentru anii 2019-2021;
- Asigurarea unei participări mai active a cercetătorilor moldoveni, a mediului academic și a ONG-urilor în Orizont 2020 și în alte programe ale Uniunii Europene în domeniul de cercetare și inovație.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).



Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.



Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.